کد خبر: ۲۸۳۷۲۴
چهارشنبه ۱ دی ۱۴۰۰ ۱۱:۲۷

آمایش سرزمین در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

گزارش «آمایش سرزمین در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی» توسط علی باصری و رضا مجیدی‌زاده نوشته شده و دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی راهبردی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۹۶ آن را منتشر کرده است. در مطلب حاضر بخش‌هایی از این گزارش به همراه متن کامل آن ارائه شده است.

توزیع متوازن و هماهنگ تمام فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و هنری در پهنهٔ سرزمین نسبت به قابلیت‌ها و منابع طبیعی و انسانی را آمایش سرزمین می‌گویند. از مهم‌ترین خصوصیات برنامهٔ آمایش سرزمین جامع‌نگری، کیفیت و سازمان‌دهی فضایی آن است. پایدارترین آرایشی که به سه مؤلفهٔ مهم جمعیت، سرمایه و منابع طبیعی و محیطی یک منطقه یا سرزمین ختم می‌شود برنامه آمایش سرزمین گفته می‌شود. (ص ۱۴)

ساختار مدیریت فرهنگی کشور: دیدگاه‌های مختلفی در تعریف نقش دولت در مدیریت فرهنگی وجود دارد. برخی معتقدند که دولت نباید در فعالیت‌های فرهنگی دخالت کند و برخی دیگر به لزوم دخالت مستقیم دولت در تمام فعالیت‌های فرهنگی معتقدند. تفاوت دیدگاه‌ها و تبعات آن سبب شده است که نحوهٔ حضور و مدیریت دولت در عرصهٔ فعالیت‌های فرهنگی و هنری دچار نوسانات شدید شده و در پرده‌ای از ابهام باشد. (ص ۳۲)

شاید بتوان آمایش را معادل واژهٔ برنامه‌ریزی فضایی دانست. برنامه‌ریزی فضایی نقش مهمی در شکل دادن به آیندهٔ فضاها و مکان‌هایی که ما زندگی می‌کنیم و ایجاد محیط پایدار ایفا می‌کند. برنامه‌ریزی فضایی می‌تواند دنیای جدیدی را از طریق فضاهای جدید و مکان‌های معنادار به وجود آورد. می‌تواند نشان دهد چگونه مکان‌ها به هم متصل است و چگونه این اتصال و ارتباط می‌تواند بهبود یابد. در بحث آمایش یا برنامه‌ریزی فضایی دو نوع تفکیک و تمایز مطرح می‌شود: یکی تفکیک فضایی و مرزبندی مناطق؛ دوم تفکیک اجتماعی که درک مردم از چگونگی رابطهٔ خود با دیگران در فضاهای پیرامونی را روشن می‌سازد. مسئلهٔ مهم در آمایش و برنامه‌ریزی فضایی این است که تفکیک فضایی با تفکیک اجتماعی به‌طور هم‌زمان مدنظر قرار گیرد و رابطهٔ این دو به‌خوبی ادراک شود. در این راه می‌بایست جوامع منطقه‌ای با انواع ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی، جغرافیایی و تاریخی، نژادی و قومی، زبانی و گویشی، دینی و مذهبی و غیره بررسی و هرگونه برنامه‌ریزی و سامان‌دهی با توجه به آن‌ها صورت گیرد. باید به دنبال فضاسازی حساب‌شده‌ای گشت که بدون پاره‌پاره شدن کشور، اقوام و ادیان مختلف بتوانند از رضایت نسبی در کشور برخوردار بوده و خود را بخشی از هویت ایران زمین بدانند و به خواست‌های تجزیه طلبانه به‌عنوان تنها راه‌حل متوسل نشوند. (ص ۴۲)

با توجه به کثرت اقوام مختلف در کشورمان و عدم توزیع منابع خدادادی در همهٔ مناطق کشور، احتمال تمایلات تجزیه طلبانه می‌رفت، ازاین‌رو تقسیمات کشور با ملاحظاتی صورت گرفت. بدین معنا که تصور می‌رفت چون همهٔ جاهای دنیا، استان‌ها و مناطقی که احساس کنند، بسیار ثروتمندتر از بقیهٔ کشور هستند، از جدایی حمایت کرده و کشور را به مخاطره تجزیه می‌افکنند. اما اینک مطالعات نشان می‌دهد که نه تنها برخورداری که محرومیت مناطق خاص از کشور نیز موجب تمایلات تجزیه طلبانه می‌شود، از این رو باید در راه محرومیت‌زدایی گام برداشت؛ به‌خصوص که در کشور ما این مناطق محروم اکثراً در حاشیه و مرزهای سرزمین‌مان قرار دارند و هم‌اینک نیز با برخی از درگیری‌های امنیتی در این مناطق روبه‌روییم. همان‌گونه که در بخش اقتصادی با سهام عدالت به‌سوی

محرومیت‌زدایی حرکت می‌کنیم، نباید فقر و محرومیت را فقط در حوزهٔ اقتصاد ببینیم و باید در ابعاد اجتماعی و فرهنگی نیز به‌سوی عدالت‌محوری و محرومیت‌زدایی با طرح‌ها و برنامه‌هایی حساب‌شده گام برداریم. (ص ۴۴)

بستهٔ اجرایی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در جلسهٔ ۱۹/۱۱/۱۳۹۱ هیئت‌وزیران بنا به پیشنهاد وزارتخانهٔ متبوع و تأیید معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور و به استناد مادهٔ ۲۱۷ قانون برنامهٔ پنج ساله پنجم توسعهٔ جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹ تصویب شد. در این بسته که به استناد اسناد بالادستی به‌ویژه ابعاد مربوط به فرهنگ در سند چشم‌انداز کشور تهیه شده است، سیاست‌های کلی برنامهٔ پنجم توسعه در امور فرهنگی و همچنین اهداف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شرح داده شده است. این اهداف به‌اختصار عبارت‌اند از: فعالیت برای رشد فضائل اخلاقی بر اساس ایمان و تقوا؛ فعالیت درجهت استقلال فرهنگی و مصون ساختن جامعه از نفوذ فرهنگ اجانب؛ اعتلای آگاهی‌های عمومی در زمینه‌های مختلف؛ کوشش برای شکوفایی استعدادها و احیای روحیهٔ تحقیق و تتبع و ابتکار؛ رواج فرهنگ و هنر اسلامی؛ آگاهی دادن جهانیان نسبت به مبانی و اهداف انقلاب اسلامی؛ گسترش مناسبات فرهنگی با ملل و اقوام مختلف، به‌خصوص مسلمانان و مستضعفان جهان و فراهم ساختن زمینه‌های وحدت میان مسلمین. (ص ۵۰)

افراد کم اطلاع نسبت به مسائل فرهنگی اعتقاد دارند فعالیت‌های فرهنگی ازنظر کمی و کیفی قابل‌اندازه‌گیری نیست و معیار سنجشی در این زمینه وجود ندارد. درحالی‌که علوم انسانی عصر حاضر برای همه فعالیت‌های فرهنگی سنجه و استاندارد خاص خود را دارد. با توجه به اینکه د ر ایران وحدت رویه برنامه‌ریزی کلان آمایش فرهنگی هنوز محقق نشده است، تمام شاخص‌ها و استانداردهایی که توسط دستگاه‌ها و اشخاص مختلف طراحی شده است اعتبار و جامعیت کلی را ندارد و از دستگاهی به دستگاه دیگر شاخص و استانداردها متغیر است. لذا در صورت تدوین برنامه کلان آمایش فرهنگی کشور شاخص‌ها و استانداردها قابل‌سنجش نیز قابل طراحی و اجراست. (ص ۷۵)

پیشنهادهای بلندمدت

تدوین طرح جامع برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

پیشنهادهای کوتاه‌مدت

انجام طرح مطالعاتی درباره نیازسنجی مکان‌های فرهنگی و هنری عمومی در سطح کشور
تهیه آیین‌نامه مکان‌یابی فضاهای فرهنگی
طرح الگوسازی فضاهای فرهنگی در اقلیم‌های گرم، مرطوب و سردسیر کشور با توجه به اقلیم‌های بیابانی، کوهستانی، معتدل، کویر، گرمسیر، سردسیر، مرطوب و... در کشور نحوه ساخت مراکز فرهنگی و هنری هر اقلیم باید با توجه به شرایط آب‌وهوایی و فرهنگی و بومی همان مناطق طراحی و اجرا شود.
تهیه ضوابط و استانداردهای کلی فضاهای فرهنگی
تهیه استاندارد تجهیزات و مبلمان فضاهای فرهنگی

طراحی فضاهای فرهنگی خاص بانوان
پژوهش درباره آسیب‌های فضاهای فرهنگی
تهیه آیین‌نامه ایمنی فضاهای فرهنگی هنری
آیین‌نامه اصولی شناخت مکان‌یابی و طراحی فضاهای باز برای فعالیت‌های هنری
راهکارهای کلی طراحی و معماری مراکز فرهنگی باهویت
تهیه شاخص و استانداردهای توسعه فضایی
مطالعه درباره روش‌های نوین در طراحی فضاهای فرهنگی (ص ۹۰)